

Nezdravý a zdravý duševní život esoterika

Esoterní hodina, Karlsruhe, 14. října 1911

Zápis A

Posledně jsme mluvili o skutečnosti, že ve vnějším světě je všechno májá a že si všechno musíme představovat jaksi obráceně. A zdůraznili jsme, že esoterik se má učit žít v takovém vědomí, aby na všechno, co kolem sebe vnímá, nahlížel v uvedeném smyslu. Podívali se na květinu, ať si ji představí obráceně; uslyší-li tón přicházející zprava, ať si uvědomí, že tento tón ve skutečnosti přichází zleva. Může v tom jít ještě dál a uvědomit si totéž i v leckterých jiných případech. Tam, kde je tma, si má říci, že je vlastně světlo, a kde je světlo, je vlastně tma. Když v sobě tento pocit obrácení vnější májá zcela ukotvíme, když se podle toho bude řídit veškeré naše myšlení, pak sami na sobě zpozorujeme velké proměny, jež nás povedou k pravdě. Pokud si to všechno ale chceme ujasnit pouhým přemýšlením, budeme zavedeni před velká nebezpečí. Esoterik sice ví, že všechny symboly a všechny esoterní nauky v sobě mohou skrývat jisté nebezpečí, jsou-li nesprávně chápány a nesprávně používány, avšak jako esoterici přece nejsme malé děti. Kdo zkusil použít to, co zde bylo řečeno posledně, získal patrně pocit, jako kdyby ztrácel půdu pod nohama. A pokusíme-li se tyto věci rozumově pochopit, pak je tomu tak, jako kdyby proti sobě byla postavena dvě zrcadla, takže nastane do nekonečna se opakující zrcadlení. Hrozí pak nebezpečí, že rozum se začne s tímto nekonečným zrcadlením točit v kole. Zdravý lidský rozum si pak také řekne: Nad tím mi zůstává rozum stát! Jenom nezdravý duševní život se nechá vtáhnout do kola.

S tímto obrácením však můžeme jít ještě dále a přibrat člověka samotného. Představme si lidský obličej, který bude mít světlejší nebo tmavší zbarvení, se světlejšími nebo tmavšími vlasy, a nyní si

světlý obličej představme jako tmavý, tmavé vlasy jako světlé atd. Dále si máme tam, kde obličej vyčnívá, představit prohlubně a tam, kde ustupuje, zase vybouleniny. Zároveň se změní barva kůže: tam, kde je zbarvená růžově, si představíme tmavozelenou; tam, kde je bledá, světlezelenou. Kdybychom to takto dokázali cítit, byli bychom schopní poznat tohoto člověka co do jeho vnitřní podstaty. Tmavozelená barva by nám například ukázala, že máme co dělat s někým, kdo pevně vězí v životě působícím v dolních třech přírodních říších; jeví-li se barva jako světlezelená, měl by spíše sklon k duchovnímu životu. A tam, kde bychom viděli modrou, by se na člověku ukázaly ty nejvyšší spirituální vlastnosti. Kdybychom si však nejprve představili barvu a tu bychom pak v myšlenkách přenesli na obličej, jak před námi stojí, dospěli bychom k těm nejhorším omylům.

Musíme si představit i to, že něco, co se jeví jako ošklivé, je ve skutečnosti krásné. To je důvod, proč Kristus, zvláště na starých obrazech, nebyl ztvárňován jako „krásný“, nýbrž často ošklivý a pokřivený.

Byl by slabým esoterikem, kdo by byl stále zaměstnán tím, že by mluvil o svých těžkostech, svých fyzických bolestech, kdy by dennodenně počítal všechna ta velká i malá utrpení, která musí snášet. Kdo chce postoupit dále, musí sám v sobě rozvinout sílu, aby neustále nechtěl jen všelijakými léky a kúrami léčit své bolístky, ale musí pochopit, že to všechno patří k esoternímu vývoji, při němž celá lidská bytost prochází proměnou. Bylo by příkladem veskrze nemocného duševního života, kdyby někdo šel třeba po louce, spatřil by ocún a domníval by se, že ho ten ocún chce spolknout. Avšak u esoterika, i když není nemocný, se může stát, že má pocit, jako by se ho ze zadu chopily vyšší bytosti a nasály ho. Mezi běžnými lidmi můžeme zaznamenat případy, kdy má někdo strach z otevřeného okna, nachází-li se ve vyšším poschodí, protože se [v něm] probouzí touha z okna se vrhnout dolů. Nebo známe

jev, který se nazývá agorafobie¹, kdy se člověk neodvážá přejít přes prostranství.

Tento posledně jmenovaný pocit zmizí, pokud ten člověk ví, že má vedle sebe druhého člověka. Oficiální lékařství uvádí u všech těchto jevů také příčiny, pravý důvod však spočívá v tom, že takovému člověku chyběla oprávněná samota. Samota je něco, co všichni lidé do určité míry potřebují a není to pouhý egoismus. Kdo chce vždycky pomáhat druhým, jednou pocítí, že už nemůže dál pomáhat, nenačerpá-li k tomu [potřebné] síly ze samoty. Kdo chce pořád mluvit, jednou pocítí, že mluví jen prázdná slova, pokud k sobě v samotě nepřipustí duchovní síly. K modlitbě a k meditaci musíme být o samotě; společná modlitba může lidi přivést jen k určité skupinové duševnosti. Kdo se domnívá, že odejít do samoty je egoistické, ten má prostě potřebu být s ostatními lidmi ne proto, aby jim pomohl, ale aby nebyl sám. I „potřeba nezištně pomáhat“ může ve skutečnosti vycházet z egoismu, kdy člověk prostě hledá společnost. Tak může například i magnetizování, které se používá údajně proto, aby se druhým utišily bolesti, vycházet jen z potřeby cítit se sám příjemně, když člověk hladí tělo druhého. I když jsou láska a egoismus protipóly, je přesto pravdou, že v jistých hraničních případech se velmi těsně dotýkají a je těžké navzájem je odlišit.

Člověk má kolem sebe tři nižší přírodní říše. Bylo by svědečtívím nezdravého duševního života, kdyby se někdo obával, že ho bytosti nerostné nebo rostlinné říše spolknou; esoterikovi, který svým cvičením dospěl na takovýto stupeň, se ovšem může stát, že bude mít pocit, že ho vyšší bytosti do sebe nasávají. Tak jako máme pod sebou tři přírodní říše, máme nad sebou tři duchovní hierarchie, a jsou to tyto bytosti - a rovněž ty, které jsou spojeny s více vnitřním vývojem lidstva - které nás ovlivňují a způsobují výše zmíněný pocit. Díky našemu vědomí Já je nám však zároveň dána síla k tomu, abychom vyššími bytostmi nebyli úplně nasáti, abychom se tedy nestali nástrojem bez vůle, nýbrž vyšší vývoj vede

právě k tomu, že se osamostatníme ve svém citění; jinak bychom své sebevědomí ztratili docela. K vyšším hierarchiím se máme vyvíjet vědomě.

Kdo díky studiu theosofie pochopil velké pravdy o světě a člověku takovým způsobem, že ho jakoby prostupují teplem a oživují, ten se naučí pociťovat sám sebe uprostřed duchovních bytostí tak, že se jeho svébytná existence nemůže dostat do nebezpečí. Potom se naučíme, ať už se nám stane cokoli, říkat si ze svého nitra: To pochází od Boha. Naučíme se říkat si v utrpení: Bůh mi posílá toto utrpení jako láskyplnou upomínku na dřívější chyby. A ve štěstí si řekneme: To je milost, kterou mi sesílá Bůh. A to nás naladí k vděčnosti, nikoli k pocitu vlastní nadřazenosti. Při veškerém dění se pak naučíme poznávat působení božských mocností a budeme ponenáhlu vnímat správný vztah, pojící nás s kosmem.

Ze zápisu B, závěrečná část

Co vlastně činíme, oddáváme-li se skutečností okultního bádání, jež jsou nám přinášeny skrze theosofii? Co to je, co tu takto přijímáme? Není to nic jiného než myšlenky božstva, které byly od samého prapočátku a podle nichž se staly všechny věci, praobrazy všeho, co vzniklo. Kdybychom ovšem nedokázali nic než přijímat svým rozumem myšlenky božstva, jednalo by se pouze o střízlivé přemýšlení. Mysleli bychom svým rozumem pravdy, ty by nás však nechávaly chladnými. Podobalo by se to pocitu, který bychom měli, kdybychom stáli na vysoké ledové hoře, k jejímuž vrcholu ze světa neproniká žádné teplo. Tak by se to dělo našim duším, kdybychom okultní skutečnosti, jež jsou zde myšlenkami Božími, dokázali přijímat pouze rozumově. Dříve, v lemurské době, lidé tyto věci přijímali, zcela se při tom oddávali bohům, teplo duchovního světa je prostupovalo a oni se s ním cítili být vroucně spjatí. Časem bylo rozumové chápání stále střízlivější a citění chladnější a chladnější. A v době mystéria na Golgotě byla duše již protkána ledovou tříští.

Avšak v okamžiku, kdy Kristus opustil na kříži svého nositele a oddal se světu, prožhnul Kristus tento chlad ducha svým svátým ohněm a proměnil tím ducha v Ducha svátého.

A nyní stojíme před duchovními skutečnostmi zase jinak. Ne-přijímáme je pouze svým rozumem, nýbrž ožívujeme je svým citem. Okultními skutečnostmi prostupujeme a prosycujeme své nejniternější city; to, co takto prožíváme, necháváme proudit do všeho, co konáme. V míře, v jaké to činíme, v sobě máme Ducha svátého. Když cítíme tělesný pocit blaha, řekneme si pak: Za to vděčím božskému duchu v sobě. A když se v mém nitru zase vynoří myšlenka, kterou jsem měl v dřívějších dobách, řeknu si: Ne já, nýbrž božský duch ve mně je tím, kdo tuto myšlenku nechává opět zazářit v mém nitru. Necítím již, že se mě duchovní svět prostě zmocňuje, nýbrž spojil jsem se s božským duchem. A pocítíme pak teplo božského ducha, jenž nás proniká.

Rudolf Steiner

GA 266/II